

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.06.055>

УДК 336.02

О. М. Іваницька

доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу фінансів інституційних секторів економіки НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", в. о. завідувача кафедри теорії та практики управління НТУ України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", Київ, Україна, omivanytska@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6903-2452>

Т. В. Кошчук

кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник відділу фінансів інституційних секторів економіки НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, tvkoshchuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1013-4603>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ РОЗМИВАННЯ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ ТА ВИВЕДЕННЯ ПРИБУТКУ З-ПІД ОПОДАТКУВАННЯ (BEPS)

Анотація. Статтю присвячено питанням методології аналізу розмивання податкової бази та виведення прибутку з-під оподаткування (BEPS) із метою розроблення управлінських підходів щодо протидії цим негативним явищам в Україні. Розглянуто типи джерел даних, які можуть бути використані для аналізу BEPS. Показано, що джерела інформації переважно мають істотні обмеження, котрі полягають у їх відсутності чи недостатній репрезентативності в окремих країнах, обмеженні доступу до даних, відсутності більшості фінансових даних про діяльність міжнародних груп компаній та їхніх підрозділів. Проаналізовано індикатори, за допомогою яких ОЕСР пропонує вивчати масштаби й форми прояву BEPS, виявлено їх недоліки. Доведено, що для України розрахунок низки індикаторів може бути утруднений у зв'язку із запізненням оприлюднення офіційних даних і браком відповідної статистичної звітності. Зроблено висновок, що заходи з протидії BEPS слід упрощувати, зважаючи на результати не лише розрахунків індикаторів ОЕСР, а й інших емпіричних досліджень, котрі надають достовірну інформацію про переміщення прибутку між країнами.

Ключові слова: розмивання податкової бази і виведення прибутку з-під оподаткування (BEPS), індикатори для оцінювання масштабів BEPS, джерела інформації щодо BEPS, План дій BEPS, міжнародні групи компаній.

Лит. 22.

Olga Ivanytska

Dr. Sc. (Public Administration), Professor, SESE "The Academy of Financial Management", NTU of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine, omivanytska@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6903-2452>

Tetiana Koshchuk

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, tvkoshchuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1013-4603>

METHODOLOGICAL PROBLEMS OF BEPS ANALYSIS

Abstract. The article is devoted to the issues of the methodology of the analysis of the base erosion and profit shifting (BEPS) for the development of managerial approaches to counteracting these destructive phenomena in Ukraine. Eleven types of data sources

© Іваницька О. М., Кошчук Т. В., 2021

identified by the OECD that can be used for BEPS analysis are determined. It is shown that most sources of information for the purposes of analyzing the scale and effects of BEPS have significant limitations: their absence or limited representativeness in some countries; regulatory restrictions on access to data; lack of most financial data to reflect the activities of multinational corporations (MNCs). The indicators that testify to BEPS or dangerous phenomena of financial abuse, which are reflected in reporting, are analyzed, namely: 1) disconnect between financial and real economic activities; 2) high profit rates of low-taxed affiliates of top global MNCs; 3) high profit rates of MNC affiliates in lower-tax locations; 4) MNCs vs. "comparable" non-MNC effective tax rate differentials; 5) profit shifting through intangibles; 6) profit shifting through interest. It is proved that for Ukraine the calculation of a number of indicators can be complicated due to the delay in the publication of official data; lack of appropriate statistical reporting. In general, indicators show that they provide limited information about financial transactions and cannot reliably relate any changes and their reflection to BEPS. Therefore, the implementation of measures to combat BEPS should be based not only on the results of calculations of OECD indicators, but also on other empirical studies that provide reliable information on the development of income transfer between countries.

Keywords: tax base erosion and profit shifting (BEPS), indicators for assessing the scale of BEPS, sources of information on BEPS, OECD BEPS Action Plan, multinational corporations.

JEL classification: H21, H26, H87.

О. М. Иваницкая

доктор наук по государственному управлению, профессор, заведующая отделом финансов институциональных секторов экономики НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", и. о. заведующей кафедрой теории и практики управления НТУ Украины "Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского", Киев, Украина

Т. В. Кошук

кандидат экономических наук, ведущий научный сотрудник отдела финансов институциональных секторов экономики НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ АНАЛИЗА РАЗМЫВАНИЯ НАЛОГОВОЙ БАЗЫ И ВЫВОДА ПРИБЫЛИ ИЗ-ПОД НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ (BEPS)

Аннотация. Статья посвящена вопросам методологии анализа размывания налоговой базы и вывода прибыли из-под налогообложения (BEPS) с целью разработки управленческих подходов по противодействию этим негативным явлениям в Украине. Рассмотрены типы источников данных, которые могут быть использованы для анализа BEPS. Показано, что источники информации в основном имеют существенные ограничения, заключающиеся в их отсутствии или ограниченной репрезентативности в отдельных странах, ограничении доступа к данным, отсутствии большинства финансовых данных о деятельности международных групп компаний и их подразделений. Проанализированы индикаторы, с помощью которых ОЭСР предлагает изучать масштабы и формы проявления BEPS, выявлены их недостатки. Доказано, что для Украины расчет ряда индикаторов может быть затруднен в связи с задержкой обнародования официальных данных и недостатком соответствующей статистической отчетности. Сделан вывод, что меры по противодействию BEPS следует вводить с учетом результатов не только расчетов индикаторов ОЭСР, но и других эмпирических исследований, предоставляющих достоверную информацию о перемещении прибыли между странами.

Ключевые слова: размывание налоговой базы и вывод прибыли из-под налогообложения (BEPS), индикаторы для оценки масштабов BEPS, источники информации по BEPS, План действий BEPS, международные группы компаний.

Поширення схем агресивного податкового планування (АПП) є одним із найбільших викликів формування й реалізації податкової політики на рівні як національних урядів, так і міждержавних утворень. Виведення прибутку з-під оподаткування міжнародними групами компаній (МГК) уже стало актуальною темою публічних дебатів, наукових досліджень і політичних перемовин. Дискусії щодо зменшення податкового навантаження на бізнес без порушення податкового законодавства підживляються даними про дуже низькі ефективні ставки податку на прибуток (*effective tax rates* – ETR), характерні для МГК. Зокрема, високоприбуткові американські компанії “Google”, “Apple” та “Amazon” перебувають у центрі уваги громадськості, оскільки їхня політика стосовно оподаткування є “агресивною”.

У 2013 р. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) сформулювала рекомендації із запобігання розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування (*base erosion and profit shifting* – BEPS), що стали відомі як План дій BEPS, визначивши протидію АПП одним із основних пріоритетів міжнародної економічної політики. Відтоді багато країн провели реформи, щоб запобігти “агресивному” переміщенню прибутків, удосконалити податкове адміністрування та зберегти надходження до національних бюджетів від податку на прибуток. Утім, незважаючи на вжиті заходи, проблема АПП залишається надзвичайно актуальною, а разом із нею зростає потреба в оцінюванні реальних масштабів, тенденцій і особливостей BEPS.

У цій статті ми продовжуємо розглядати питання розвитку шкідливої податкової конкуренції, обсягів, динаміки й форм прояву переміщення прибутку між країнами, а також упровадження заходів із протидії зазначеним явищам, висвітлені в документах міжнародних організацій [1; 2], працях зарубіжних [3–5] і вітчизняних учених [6–9].

Метою статті є ідентифікація методологічних проблем дослідження розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування задля створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень із обмеження BEPS в Україні.

Через складність фактологічного дослідження АПП та обмеження доступу до відповідних даних постала потреба в окремому кроці Плану дій BEPS – напрямі 11 “Розроблення методології збору та аналізу інформації про розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування”. Цей крок відрізняється від інших, оскільки орієнтований на оцінювання обсягів втрат податкових надходжень країн від АПП, а не на розроблення механізмів протидії такому уникненню оподаткування. У 2015 р. опубліковано окремий звіт ОЕСР за напрямом 11 Плану дій BEPS (*далі* – Звіт ОЕСР) [2], котрий охоплює питання ідентифікації джерел інформації

для аналізу АПП, оцінювання масштабів і наслідків BEPS, містить рекомендації щодо поліпшення якості статистичної інформації й моніторингу BEPS. Згідно з висновками Звіту ОЕСР, необхідно розширити співпрацю ОЕСР та національних податкових органів у сфері збору даних й обміну ними. В ньому також підкреслено, що методика оцінювання масштабів BEPS буде вдосконалюватися в міру впровадження країнами рекомендацій за напрямками 5 (протидія шкідливим податковим практикам з урахуванням принципу прозорості та сутності), 12 (обов'язкове розкриття інформації про використання схем АПП) і 13 (документація з трансфертного ціноутворення та звітність у розрізі країн) [6, с. 54].

Насамперед зауважимо, що для визначення масштабів, динаміки й форм прояву виведення прибутку з-під оподаткування, ефективності впровадження заходів щодо протидії BEPS необхідні якісні дані та потужні аналітичні інструменти. Налагодження постійної роботи щодо їх формування в рамках виконання Плану дій BEPS за напрямом 11 дасть змогу зменшити негативні наслідки АПП.

До обставин, котрі актуалізують розв'язання проблем аналізу BEPS, можна віднести такі: розширення меж переміщення фінансових потоків за національні кордони, збільшення масштабів діяльності МГК, проблеми із забезпеченням застосування міжнародних правил оподаткування, постійне збільшення обсягів і різноманіття фінансових операцій, розмитість кордонів за рахунок створення численних інструментів “невидимого пересування кордонів”, необхідність ведення постійного глобального діалогу з питань удосконалення оподаткування для досягнення узгодженості в спільних діях.

У Звіті ОЕСР вказано 11 типів джерел даних, що можуть бути використані для аналізу BEPS. Однак згодом прогрес у формуванні системних кроків із протидії BEPS зумовив появу інших джерел інформації, про які згадано нижче.

1. *Система національних рахунків (СНР)*. Із метою аналізу BEPS можуть бути використані дані, котрі містить СНР, зокрема, про операційний прибуток та показники економічної діяльності. Перевагою СНР є те, що доступ до таких даних у міжнародному вимірі полегшений, оскільки їх оприлюднює низка міжнародних організацій. Водночас є істотні відмінності між статистичними вимірюваннями у СНР і податковими даними для аналізу BEPS [2].

2. *Статистика платіжного балансу (СПБ)*. Включає всі грошові трансакції між країною й рештою світу, в т. ч. платежі за експортно-імпортні операції та послуги, фінансові трансфери й операції з капіталом. Для цілей аналізу BEPS така статистика розкриває інформацію про рух коштів для переміщення прибутку, зокрема про виплати роялті, процентів, оплату поставання товарів і послуг. Ці дані доступні у звітах міжнародних організацій (МВФ [10], Світового банку), проте також мають обмеження: наприклад, складно провести межу між трансакціями, які здійснюються за принципом “витягнутої руки”, та підозрілими операціями [2].

3. *Статистика щодо прямих іноземних інвестицій (ПІІ)*. Наводить дані про фінансові потоки між компаніями, а саме: власний капітал і борг, реінвестування прибутку, потоки доходів від прямих інвестицій (розподілений прибуток філії чи дочірньої компанії, проценти, дивіденди). Разом із тим статистична інформація стосовно ПІІ має різне наповнення по країнах, а у звітності міжнародних організацій, зокрема в документах МВФ, часто подаються відомості про їх поточний рівень, а не зміну в часі. Крім того, спостерігається певна асиметрія при поданні інформації щодо інвестицій з нульового циклу (*green field investment*), операцій злиття й поглинання, внутрішньогрупового фінансування тощо. Однак, аналізуючи цю статистику, можна отримати докази того, що концентрація ПІІ в країнах зумовлена низьким рівнем оподаткування та ін. [2].

4. *Агреговані дані щодо двосторонньої торгівлі товарами*. Дають змогу аналізувати переміщення прибутку через недооцінку цієї продукції. Інформація про таку двосторонню торгівлю, котра подається експортером та імпортером, може мати значні розбіжності навіть при здійсненні тієї самої операції. Нерідко низькоподаткові юрисдикції використовуються з метою вилучення додаткової маржі в ланцюгу поставок, що спотворює ціноутворення між постачальником і покупцем. Наявні джерела – База даних Comtrade ООН (*the United Nations Com Trade Data Base*) [11] та База даних із торгівлі товарами й послугами (*The OECD Data Base on Trade in Goods and Services*) [12] – мають відкритий доступ. Водночас у них відсутня інформація про торгівлю послугами. Частково її можна отримати з відомостей про виплату роялті та підприємницькі послуги, однак подання такої інформації по країнах істотно різниться.

5. *Інформація щодо надходжень податку на прибуток*. Міститься в низці документів міжнародних організацій. Наприклад, можна згадати Статистику доходів ОЕСР (*OECD Revenue Statistics*) [13], котра ведеться з 1965 р. та забезпечує єдиний підхід і формат подання даних; Статистику публічних фінансів МВФ (*IMF Government Finance Statistics*) [14]; Індикатори глобального розвитку Світового банку (*World Bank Global Development Indicators*) [15]. Така статистика ведеться й на національному рівні (СНР та інформація податкових органів). Утім, проблемою використання цих даних є їх слабка порівнянність між країнами, особливо між розвинутими й тими, що розвиваються. Не можна розмежувати також доходи національного та субнаціонального рівнів, ресурсні й нересурсні доходи [2]. Для дослідження податкових систем країн із низьким рівнем доходів було створено Міжнародний центр із питань оподаткування та розвитку (ICTD). Його діяльність спрямована на поліпшення якості податкової політики й податкового адміністрування, а також наповнення відповідної бази даних, що істотно підвищує ефективність аналізу BEPS.

6. *Дані митних органів щодо торговельних операцій*. Є корисним джерелом для розуміння процесів “неправильного” ціноутворення на товари та послуги, зокрема трансфертного. При торгівлі послугами вартість грошових потоків, які іноді включають роялті й плату за використання об’єктів інте-

лектуальної власності, може бути знижена через недооцінку та неправильне оцінювання цих об'єктів. Отже, великого значення набуває інформація про пов'язані та непов'язані сторони, країну призначення, особливості товару тощо. Доступ до цих даних має свою специфіку в кожній країні, а в окремих державах вони взагалі закриті.

7. *Фінансова інформація про діяльність компаній, яку можна отримати з публічних джерел або власних баз даних і звітності.* Існує багато відкритих джерел інформації, наприклад:

- Open Corporates – найбільша публічна компанія у світі, котра містить дані про майже 193 млн компаній незалежно від юрисдикції [16];
- Bureau van Dijk (Bvd) – приватна компанія, яка володіє інформацією про більш ніж 400 млн компаній, у т. ч. щодо податків і трансфертного ціноутворення, корпоративних фінансів, ризиків та стратегій [17];
- Standard & Poor's Compustat – підрозділ Standard & Poor's, що надає важливі відомості про компанії, індекси й галузі, охоплюючи 98 % ринкової капіталізації [18].

Варто також згадати бази даних Bloomberg, Oriana, Osiris, One Source, Mergent, Alibaba.com, SPARK, DataGuru.in, Ruslana та ін.

Як джерело для аналізу BEPS інформація про діяльність компаній має такі суттєві обмеження: слабка порівнянність між країнами, що унеможливає консолідацію даних; різні підходи до звітування; відсутність розмежування операцій між пов'язаними та незалежними сторонами тощо.

8. *Фінансова інформація щодо діяльності компаній, розміщена в державних базах даних.* Доступ до такої інформації зазвичай обмежений. Але деякі бази характеризуються доволі деталізованими відомостями про діяльність компаній, приміром Бюро економічного аналізу США (*The United States Bureau of Economic Analysis*) [19]. Ця державна інституція при Міністерстві торгівлі США надає зацікавленим особам статистичні дані стосовно економічних рахунків, оцінки ВВП, балансу, на підставі котрих складаються податкові й бюджетні прогнози, приймаються важливі економічні рішення.

Певними обмеженнями в застосуванні зазначеної інформації для цілей аналізу BEPS є подання даних лише в розрізі країни розташування подібних інституцій.

9. *Інформація щодо податку на прибуток, яку можна отримати від національних податкових органів.* Оскільки компанії повинні подавати податкові декларації, такі дані акумулюються у відповідних податкових органах. Обсяг інформації, що подається компаніями, істотно варіює в різних країнах: від тієї, що потрібна тільки для розрахунку податкових зобов'язань, до деталізованої, зокрема про дочірні іноземні компанії, котра використовується для визначення ризиків. Більшість урядів не мають інформації окремо в розрізі МГК і національних компаній. Уряди багатьох країн встановлюють суворі обмеження зовнішнього доступу до такої інформації [2].

10. *Дані податкового аудиту,* навіть агреговані, як правило, є джерелом обмеженого доступу.

11. *Специфічна інформація про оподаткування компанії*. Такі деталізовані дані можна отримати за запитами. Низка розвинутих країн, у т. ч. Австралія, Великобританія та США, законодавчо врегулювали можливість доступу до вказаної інформації. Подібні запити почала практикувати і Європейська комісія.

Отже, більшість джерел інформації для цілей аналізу масштабів та ефектів BEPS мають істотні обмеження, які полягають у такому: відсутність або обмежена репрезентативність у певних країнах; державне регулювання (часто закритість) доступу до даних; брак більшості фінансових даних щодо міжнародних груп компаній та їхніх підрозділів; обмеженість подання інформації щодо фактично сплачених податків.

Серед тенденцій останніх років – ініціатива ОЕСР, що бере початок наприкінці 2018 р. та стосується оподаткування компаній цифрової економіки. Водночас робота зі складання методології й визначення джерел інформації для оподаткування таких гігантів цифрової економіки, як “Amazon”, “Google” та “Facebook”, котру планувалось завершити у 2020 р., з різних причин досі не закінчена.

Для дослідження безпосередніх і опосередкованих ефектів розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування ОЕСР пропонує використовувати такі індикатори [2]:

1) обсяг ППІ відносно ВВП (характеризує диспропорції між фінансовою й реальною економічною активністю);

2) диференціація прибутковості підрозділів МГК у країнах із низьким і високим рівнями оподаткування (визначає, яку частку сукупного прибутку груп компаній сконцентровано в низькоподаткових юрисдикціях);

3) норми прибутку підрозділів МГК у країнах із низьким рівнем оподаткування порівняно із середньою прибутковістю груп компаній (аналізу підлягає співвідношення цих показників);

4) ефективні ставки податку на прибуток МГК порівняно з ефективними ставками податку на прибуток зіставних компаній, котрі не утворюють групу (ілюструє відмінності рівня оподаткування прибутку МГК та зіставних компаній, які не є МГК);

5) місце походження й використання нематеріальних активів (відображає виведення прибутку з-під оподаткування через нематеріальні активи);

6) концентрація боргу підрозділів МГК у країнах із високим рівнем оподаткування (характеризує переміщення прибутку за допомогою процентів за борговими зобов'язаннями).

Перелічені індикатори втілюють висновки наукових досліджень щодо емпіричного встановлення масштабів та податкової чутливості переміщення прибутку між країнами. Оскільки знання про поведінку компаній, пов'язану зі зміною прибутку, є далекими від завершеності, будь-які показники для оцінювання відповідних явищ заслуговують на увагу. Разом із тим доцільно з'ясувати, наскільки індикатори ОЕСР можна вважати мето-

дологічним досягненням, а також критично оцінити їх інформаційну цінність [20].

Навіть фахівці ОЕСР зауважують, що використання індикаторів для визначення масштабів та економічного впливу BEPS може дати “загальне уявлення” про відповідні процеси, а інтерпретація індикаторів має бути висококваліфікованою й застосовуватися з багатьма застереженнями [2].

Запропоновані ОЕСР індикатори ілюструють різні форми прояву BEPS і вимагають обробки даних на різних рівнях агрегації. Якщо індикатори 1 та 5 базуються на макроекономічних даних, то розрахунок інших передбачає опрацювання даних компаній. Зважаючи на обчислювальні аспекти, більшість індикаторів спираються на здійснення певних форм порівняльного аналізу, групування та обробки даних. Проте індикатор 4 потребує застосування економетричних методів. Перевагою останнього є те, що ситуація “до BEPS”, котра відображає “стандартні умови”, без використання схем АПП, може бути змодельована статистичними інструментами та слугувати еталоном для оцінювання масштабів переміщення прибутку між країнами [20].

Проте аналіз різних форм прояву BEPS за допомогою всіх шести індикаторів ОЕСР дає змогу розробляти цілеспрямовані заходи з протидії АПП, а результати їх обчислення можуть слугувати інформаційною базою для оцінювання ефективності впровадження таких заходів [5].

Зауважимо, що у Звіті ОЕСР наведено методики розрахунків усіх індикаторів та їх оцінки з 2005 по 2012 р. Нових обчислень для подальших років ОЕСР не проводилося. Водночас опубліковано оновлені результати розрахунків, виконаних рядом дослідників [4; 5] для актуалізації інформації про сучасний стан і тенденції розвитку BEPS. Ці розрахунки були проведені на основі ширшого порівняно з використанням ОЕСР кола мікроданих. Вони зафіксували зменшення значень індикаторів останнім часом. У зв'язку з цим постає питання, чи таке зменшення є наслідком упровадження низки заходів із протидії АПП, чи індикатори з огляду на їх недоліки неточно характеризують BEPS (у т. ч. не можуть “відрізнити” переміщення прибутку від кон'юнктурних чинників). Щоб з'ясувати, наскільки значимим може бути вплив методологічної проблеми, зупинимось докладніше на розгляді переваг і недоліків кожного з індикаторів ОЕСР.

Індикатор *обсягу ППІ відносно ВВП* (індикатор 1) дає змогу виявити країни з непропорційно високою часткою таких інвестицій у ВВП. Вибір цього показника для оцінювання масштабів BEPS зумовлений тим, що ВВП відображає реальну економічну активність у країні, а ППІ великою мірою ілюструють рух активів у межах груп компаній. Висока частка ППІ у ВВП може означати, що такі інвестиції не є пропорційними реальній економічній активності в країні (останні можуть свідчити про активну посередницьку роль, котру офшори часто відіграють у міжнародних фінансах, а також про переміщення прибутку МГК із метою “економії на податках” за допомогою ППІ). У ході оцінювання країни поділяються на дві групи: які мають показник до і понад 50 % щодо чистих ППІ у ВВП. Окрім того, проводиться таке групуван-

ня стосовно частки валових ППІ у ВВП, де поріг становить 200 %. Далі розраховуються середні значення відповідної частки в межах кожної з двох груп країн, котрі порівнюються шляхом обчислення їх співвідношення. Ці співвідношення, котрі є значеннями індикатора 1, аналізуються в динаміці.

Згідно зі Звітом ОЕСР, у 2005–2012 рр. чисті й валові ППІ зросли вдвічі. У 2012 р. обсяг чистих ППІ у ВВП у країнах першої групи (з високим значенням цього показника) був майже в 100 разів більшим, ніж у країнах другої групи (з його низьким значенням). Країни першої групи застосовували низьку ставку податку на прибуток або пільгові режими оподаткування, до того ж ППІ в них нерідко були транзитними. За результатами розрахунків для 2012 р. у 14 країнах частка чистих ППІ у ВВП була вищою за 50 %, а в 13 країнах частка валових ППІ у ВВП сягнула понад 200 %. У середньому для країн першої групи обсяг чистих ППІ був удвічі більшим за ВВП. Разом у світових масштабах на ці країни припадало 29 % валових ППІ і 49 % чистих ППІ. У 2005 р. співвідношення часток чистих ППІ у ВВП першої та другої груп становило 37,6 раза, у 2012 р. – 99,2 раза. Для валових ППІ у ВВП це співвідношення дорівнювало у 2005 р. 13 разів, у 2012 р. – 26,7 раза [6, с. 55].

Екстраполяція значень індикатора 1 на останні роки, яка проводилася для актуалізації інформації про розвиток BEPS, виявила тенденцію до стабільного зниження відношення середніх чистих (валових) ППІ до ВВП між країнами з дуже високою й порівняно низькою концентрацією ППІ щодо економічної активності. У 2013 р. значення індикатора 1 щодо чистих ППІ зменшилося до 23,9, а в 2018 р. – до 11,7. При цьому оновлена дослідниками оцінка цього показника для 2012 р. істотно відрізнялася від відповідного результату розрахунків ОЕСР: отримано значення 54,8 замість 99,2. У 2018 р. середня частка валових ППІ у ВВП у країнах першої та другої груп відрізнялася в 19 разів. Утім, оскільки цей індикатор не може “відмежувати” реальну економічну активність від BEPS, оцінки та їх зміна в часі можуть бути зумовлені чинниками, не пов'язаними з АПП, у т. ч. такими як відкритість торгівлі чи циклічність бізнес-процесів [5].

Отже, недоліками індикатора 1 є те, що він не враховує відмінності в податковій політиці країн та не відображає конкретні причини високої частки ППІ у ВВП. Окрім того, порогові значення непропорційно високої частки чистих ППІ у ВВП на рівні 50 % і частки валових ППІ у ВВП у розмірі 200 % є довірливими, особливо з огляду на те, що потоки ППІ не обов'язково свідчать про BEPS. Останній факт може створювати підстави для нереалістичних суджень. Наприклад, згідно з результатами розрахунків ОЕСР, відома низькоподаткова юрисдикція Сінгапур за показником частки валових ППІ у ВВП 171 % не увійшла до переліку країн, стосовно котрих зроблено висновок про виведення до них прибутку з-під оподаткування [20]. Також на оцінки впливає те, який рік є базовим для віднесення країн до однієї з груп (розмежування країн для кожного року аналізованого періоду не проводиться). Тому до результатів розрахунків індикатора 1 потрібно ставитися дуже обережно – він не надає переконливих (непрямих) доказів поширення BEPS [5].

Для України розрахунок індикатора 1 може бути ускладнений у зв'язку із запізненням оприлюднення офіційних даних про ВВП і особливо ПШ.

Індикатор *диференціації прибутковості підрозділів МГК у країнах із низьким і високим рівнями оподаткування* (індикатор 2) дає змогу відстежувати розподіл прибутку в межах груп компаній. ОЕСР пропонує використовувати показник, що передбачає ідентифікацію структури МГК та виокремлення її підрозділів за двома ознаками. По-перше, підрозділи поділяються на дві групи залежно від їх ефективної ставки податку на прибуток (розраховується шляхом ділення податку на прибуток на чистий прибуток) – на ті, де вона вища, й ті, де вона нижча від глобальної ETR групи компаній. По-друге, підрозділи впорядковуються з урахуванням того, як співвідносяться їхня прибутковість із глобальною прибутковістю всієї МГК. Далі всі підрозділи подаються у вигляді матриці та розподіляються (відносно середніх значень цих показників) на чотири квадранти: 1-й – із високою ефективною ставкою податку на прибуток і низькою прибутковістю; 2-й – із високою ETR та високою прибутковістю; 3-й – із низькою ETR і низькою прибутковістю; 4-й – із низькою ETR та високою прибутковістю. Значення індикатора розраховується відповідно до того, яка частка прибутку груп компаній сконцентрована в низькоподаткових юрисдикціях (у четвертому квадранті матриці).

У Звіті ОЕСР на основі даних 250 провідних МГК зазначено, що в їхніх підрозділах у країнах із низьким рівнем оподаткування у 2015 р. локалізувалося 45 % усього прибутку груп компаній.

Високе значення індикатора 2 може свідчити, зокрема, про поширення BEPS (з огляду на припущення, що низькі податкові ставки заохочують переміщення прибутку). Втім, однозначно стверджувати, що висока прибутковість фіксується не у зв'язку з ефективною економічною діяльністю підрозділу МГК, а в результаті виведення прибутку з-під оподаткування, не можна. Як відомо, інвестиції в дослідження і розробки (ДіР) підвищують прибутковість бізнесу. Крім того, цей індикатор не передбачає порівняння зі “стандартними умовами”, тобто ситуацією за відсутності BEPS. Тому диференціація прибутковості підрозділів МГК у країнах із низьким і високим рівнями оподаткування також є недостатньо інформативним показником для оцінювання масштабів BEPS (вплив останнього не може бути надійно відокремлено) [20].

З метою розрахунку індикатора 2 в Україні потрібно використовувати звітність підрозділів МГК, у якій наводиться їх ефективна ставка податку на прибуток. Такою звітністю має стати звіт у розрізі країн, де передбачено відображення такої інформації про компанії: сукупні доходи; витрати; прибуток до оподаткування; податок на прибуток з прибутку, що був оподаткований за номінальними ставками; сплачений податок на прибуток; нарахований податок на прибуток; ефективна ставка податку на прибуток (ETR); витрати, котрі не враховуються при визначенні бази оподаткування (пільги); кількість дочірніх компаній, філій (підрозділів МГК); інші сплачені по-

датки (крім податку на прибуток); збори та внески до державних соціальних фондів [21, с. 83].

Важливим кроком для розрахунку в Україні індикатора 2 стало затвердження наказом Міністерства фінансів України від 31.12.2020 № 839 двох документів: 1) форми Повідомлення про участь у міжнародній групі компаній; 2) Порядку складання Повідомлення про участь у МГК [22]. Їх запровадження дасть змогу розрахувати індикатор 2.

Індикатор *норми прибутку підрозділів МГК у країнах із низьким рівнем оподаткування порівняно із середньою прибутковістю МГК* (індикатор 3) дає можливість порівнювати прибутковість групи компаній у низькоподаткових юрисдикціях із загальною нормою прибутку МГК. Для аналізу цього показника теж потрібна інформація про структуру груп компаній. У ході дослідження обчислюються ефективні ставки податку на прибуток підрозділів МГК, що зважені за обсягом активів, для кожної країни, в котрій ці міжнародні компанії функціонують; країни ранжуються за ETR у розрізі кожної МГК. Країни з найнижчими ETR, де сконцентровано до 20 % світових активів груп компаній, відносять до низькоподаткових юрисдикцій. Далі середня прибутковість підрозділів кожної МГК у таких юрисдикціях ділиться на глобальну норму прибутку групи компаній. Індикатор 3 ілюструє середньозважений коефіцієнт норми прибутку (за розміром активів) за всіма МГК.

Фахівці ОЕСР на основі фінансової звітності 250 провідних МГК з'ясували, що у 2011 р. норми прибутку підрозділів у низькоподаткових юрисдикціях у 171 найбільшій МГК були в середньому вдвічі вищими від середньої прибутковості груп компаній. При цьому зазначений показник збільшився на 3 % між 2007 і 2011 р.

Зауважимо, що індикатору 3 притаманні недоліки, подібні тим, які властиві індикатору 2. Зокрема, поріг віднесення підрозділів МГК до низькоподаткових юрисдикцій є досить довільним [20]. Тому норми прибутку підрозділів МГК у країнах із низьким рівнем оподаткування порівняно із середньою прибутковістю МГК можуть дати лише загальне уявлення про масштаби BEPS.

Для розрахунку індикатора 3 стосовно підрозділів МГК, котрі діють в Україні, необхідна інформація про вітчизняні норми їх прибутку. Як і щодо ефективних ставок податку на прибуток, така норма може бути отримана на основі даних звіту компаній у розрізі країн.

Індикатор *ефективних ставок податку на прибуток МГК порівняно з ефективними ставками податку на прибуток зіставних компаній, котрі не утворюють групу* (індикатор 4), не має недоліків, притаманних індикаторам 1–3. Він базується на порівнянні з даними на мікрорівні, які “не містять впливу BEPS”. Зіставлення ETR підрозділів МГК, що мають можливості для переміщення прибутку, з аналогічними показниками схожих за характеристиками компаній, котрі не виводять прибуток з-під оподаткування, може досить переконливо свідчити про масштаби й динаміку поширення BEPS.

Індикатор 4 вимірює, наскільки середня ETR підрозділів МГК менша за відповідний показник компаній, які не входять до МГК. Тобто значенням цього індикатора є різниця відповідних ETR. Припущення про диференціацію ефективних ставок податку на прибуток між компаніями цих двох типів перевіряється за допомогою методу регресії.

Індикатор 4 демонструє різницю між ETR з огляду на відмінності між податковими системами країн (у т. ч. застосування гібридних механізмів), а також на національні пільгові режими оподаткування, якщо відрізняється їх використання МГК та іншими компаніями, котрі не є МГК або не задіяні у схемах розмивання бази оподаткування (коли прибуток змінюється не-пропорційно до витрат і задекларованого прибутку до оподаткування). “Еталонні” зіставні компанії обираються на підставі таких характеристик: рентабельність, ЗЕД, розмір, патентна активність, корпоративна структура. Чисельність працівників вказаних компаній має становити щонайменше 250 осіб. Як вказувалося, ETR розраховується шляхом ділення податку на прибуток на чистий прибуток. Від’ємне значення індикатора вказує на те, що у великих підрозділів МГК ETR нижчі, ніж у зіставних компаній.

Нещодавно проведені розрахунки індикатора 4 за 2000–2016 рр. на основі спостережної групи з 800 тис. суб’єктів господарювання, з котрих близько 18 % є МГК, зафіксували таке: великі МГК мають ETR, на 0,96 в. п. нижчі, ніж зіставні великі компанії, які не утворюють групу. У Звіті ОЕСР вказаний індикатор, оцінений за період 2000–2010 рр., дорівнював 3 в. п. (оновлені розрахунки за ці роки зафіксували менше його значення – 1,5 в. п.) [5].

До речі, якість аналізу індикатора 4 істотною мірою залежить від коректності відбору зіставних компаній і взагалі їх наявності. Його застосування вимагає посиленої уваги до статистичних процедур відповідності. Зокрема, із вибірки зіставних компаній доцільно виключити дуже прибуткові та збиткові компанії, новостворені фірми, а також врахувати при формуванні такої вибірки чимало характеристик, щоб забезпечити їх подібність до підрозділів МГК. Окрім того, варто зважати на те, що показник ефективної ставки податку на прибуток, котрий порівнюється, може відображати не лише ознаки BEPS. Розмір ETR залежить також від того, чи відбувається ухилення від сплати податків як МГК, так і зіставними компаніями, котрі не утворюють групу. Водночас ETR як показник не відображає впливу того, чи здійснюється виведення прибутку з-під оподаткування за допомогою трансфертного ціноутворення, переміщення боргу й розподілу роялті. Проте індикатор 4 є доволі перспективним щодо оцінювання масштабів BEPS, з огляду на можливості, що їх надають сучасні статистичні інструменти [5; 20].

В Україні обчислення індикатора 4 може бути ускладнене з огляду на необхідність формування вибірки зіставних компаній з урахуванням широкого спектра характеристик, зокрема регіонального контексту. Особливо великого значення набуває ефективне опрацювання інформації про діяльність компаній, яку надають комерційні бази даних ORBIS Bvd та ін.

Індикатор *місця походження та використання нематеріальних активів* (індикатор 5) базується на опрацюванні макроекономічних даних і порівнює концентрацію надходжень від роялті з витратами на ДіР. Обґрунтуванням для обрання цього індикатора є те, що переміщення прибутку з використанням нематеріальних активів та ліцензійних платежів за ними до низькоподаткових юрисдикцій є одним із проявів BEPS. Ідея проведення аналізу полягає в тому, щоб визначити країни, в яких, зважаючи на фактичну діяльність у сфері ДіР, спостерігаються диспропорції у грошових потоках від роялті. За методологічним підходом до оцінювання індикатор 5 подібний до індикатора 1: спершу країни, де частка надходжень від роялті у витратах на ДіР перевищує 50 %, зараховуються до низькоподаткових юрисдикцій; потім обчислюється співвідношення середньої величини цієї частки для сформованої групи країн із низьким рівнем оподаткування з відповідним середнім показником для групи з решти країн. Це співвідношення і становить основу індикатора 5.

Згідно з оцінками Звіту ОЕСР, індикатор місця походження та використання нематеріальних активів зменшився з 2,8 у 2005 р. до 2,7 у 2009 р., а в 2011 р. збільшився до 5,8. Утім, недоліком цього показника є те, що причини його подвоєння протягом двох років не можна пояснити з високим ступенем точності. По-перше, витрати на ДіР є циклічними, що впливає на значення індикатора (існує чималий часовий лаг між витратами на ДіР та грошовими потоками від роялті). По-друге, надходження від роялті можуть не лише свідчити про BEPS, а й бути пов'язаними з використанням товарних знаків, авторських прав та ін. [20]. Ще одним недоліком індикатора 5 є неврахування ним розміру ставок податку на прибуток.

В Україні показники надходжень від роялті й витрат на ДіР не повною мірою відображені у статистичній звітності, що фактично унеможливорює розрахунок індикатора 5.

Аналіз індикатора *концентрації боргу підрозділів МГК, розташованих у країнах із високим рівнем оподаткування* (індикатор 6), нагадує за методикою розрахунку індикатор 2, оскільки передбачає групування компаній за двома критеріями. По-перше, підрозділи МГК поділяються на дві групи залежно від їх базової ставки податку на прибуток на ті, де вона вища від середньозваженої (за EBITDA¹) ставки податку на прибуток групи компаній, і ті, де вона нижча. По-друге, підрозділи сортуються залежно від того, чи перевищує їх відношення процентів за борговими зобов'язаннями до прибутку, котре розраховується шляхом ділення сплачених процентів на EBITDA, відповідний глобальний показник всієї МГК. Згодом підрозділи провідних МГК розподіляються на чотири квадранти. Для кожного з них обчислюється різниця між середньозваженим відношенням процентів за борговими зобов'язаннями до прибутку підрозділів відповідного квадранта

¹ EBITDA (*Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization*) – показник, який відображає прибуток до сплати процентів, податку на прибуток та амортизації основних засобів і нематеріальних активів.

й середньозваженим відношенням таких процентів до прибутку всіх підрозділів груп компаній, що називається коефіцієнтом перевищення. Саме цей коефіцієнт для квадранта з підрозділами із високими ставками податку на прибуток і високим відношенням процентів за борговими зобов'язаннями до прибутку є індикатором 6. Згідно з оцінками у Звіті ОЕСР, останній дорівнював 19 в. п. [2].

Індикатор 6 запропоновано ОЕСР тому, що МГК може розподіляти борг у своїх підрозділах залежно від рівня ставок податку на прибуток для зменшення податкових зобов'язань. Як описано вище, з метою аналізу BEPS розглядається показник порівняно високого відношення боргу до прибутку підрозділів МГК, які провадять діяльність у високоподаткових юрисдикціях. Щоправда, цей індикатор не враховує того факту, що значна концентрація боргу може бути не лише наслідком переміщення прибутку між країнами, а й відображати вплив внутрішніх податкових чинників певної країни [20].

В Україні розрахунок індикатора концентрації боргу підрозділів МГК, розташованих у країнах із високим рівнем оподаткування, буде ускладненим через брак даних про виплачені проценти та EBITDA в розрізі підрозділів груп компаній.

Отже, незважаючи на намір ОЕСР надати базу даних по показниках для оцінювання масштабів BEPS, а також для визначення й моніторингу того, як BEPS поширюється з часом, індикатори, запропоновані у Звіті ОЕСР, напевно чи можуть повністю забезпечити досягнення цієї мети. Спрощена конструкція робить їх вразливими до впливу низки невстановлених чинників і економічних ефектів, котрі “виходять за межі” виведення прибутку з-під оподаткування. Загалом індикатори дають змогу отримати обмежену інформацію про ступінь переміщення прибутку між країнами та не можуть точно пов'язати будь-які зміни з BEPS, а також з упровадженням заходів із метою обмеження застосування схем АПП. Тому при ухваленні політичних рішень щодо протидії BEPS важливо спиратися не тільки на результати розрахунків індикаторів ОЕСР, а й на інші емпіричні дослідження, що є джерелом достовірних даних про розвиток переміщення прибутку між країнами.

Щоправда, використання навіть найперспективніших методологічних підходів до оцінювання масштабів і розвитку BEPS вимагає репрезентативної та своєчасної інформації, яка характеризує глобальну економічну діяльність компаній, зокрема їхні операції з низькоподатковими юрисдикціями. В міру полегшення доступу до таких даних на мікрорівні відкриватимуться дедалі більші можливості для емпіричної ідентифікації ефектів переміщення прибутку між країнами та їх відокремлення від впливу змін у реальній економічній діяльності МГК.

Насамкінець звернемо увагу на те, що актуальність якісного аналізу масштабів і форм прояву BEPS посилюється в умовах досягнення прогресу в запровадженні мінімальної глобальної ставки податку на прибуток, яке може відбутися найближчим часом.

Список використаних джерел

1. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting / OECD. OECD Publishing, 2013. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264202719-en>.
2. Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project / OECD. Paris : OECD Publishing, 2015. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264241343-en>.
3. Riedel N. Quantifying International Tax Avoidance: A Review of the Academic Literature. *Review of Economics*. 2018. Vol. 69 (2). P. 169–181. URL: <https://doi.org/10.1515/roe-2018-0004>.
4. Heckemeyer J. H., Overesch M. Multinationals' Profit Response to Tax Differentials: Effect Size and Shifting Channels. *Canadian Journal of Economics*. 2017. Vol. 50, Iss. 4. P. 965–994. URL: <https://doi.org/10.1111/caje.12283>.
5. Quantifying the OECD BEPS indicators: An update to BEPS Action 11 / D. Klein, Ch. A. Ludwig, K. Nicolay, Ch. Spengel. *ZEW Discussion Papers*. 2021. No. 21-013. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3792823>.
6. Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України : монографія / С. С. Брехов, В. І. Коротун, О. Є. Сушкова та ін. ; за заг. ред. С. С. Брехова та В. І. Коротуна. Київ : Алерта, 2017. 344 с.
7. Звітність багатонаціональних підприємств як інструмент протидії агресивному податковому плануванню : монографія / Т. І. Єфименко, Я. В. Олійник, Т. А. Бондар та ін. ; за ред. А. Г. Ловінської ; ДНУ "Акад. фін. управління". Київ, 2019. 220 с.
8. Олійник Я. В., Кучерява М. В. Оцінка готовності України до міжнародного автоматичного обміну інформацією в податкових цілях. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 85–97. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.085>.
9. Олейнікова Л. Г., Долженко І. І. Удосконалення податкового контролю в Україні на основі реалізації інструментів плану BEPS та автоматичного обміну інформацією. *Наукові праці НДФІ*. 2020. № 3. С. 79–94. URL: <https://doi.org/10.33763/npndfi2020.03.079>.
10. Balance of Payments and International Investment Position Statistics / International Monetary Fund. URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52>.
11. UN Comtrade Database / United Nations. URL: <https://comtrade.un.org/>.
12. Trade in goods and services / OECD. URL: <https://data.oecd.org/trade/trade-in-goods-and-services.htm>.
13. Revenue Statistics 2020 / OECD. Paris : OECD Publishing, 2020. URL: <https://doi.org/10.1787/8625f8e5-en>.
14. Government Finance Statistics / International Monetary Fund. URL: <https://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&slid=1435762628665>.
15. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
16. Open Corporates. *Opencorporates.com*. URL: <https://opencorporates.com/>.
17. Bureau van Dijk (Bvd). URL: <https://www.bvdinfo.com/>.
18. Compustat for Academics / Universidad de Granada. URL: <http://fccee.ugr.es/pages/facultad/vicedecanatos/vicedecanato-de-investigacion-y-posgrado/documentos/bases-de-datos/compustat-for-academics/>.
19. Bureau of Economic Analysis. URL: <https://www.bea.gov/>.
20. Heckemeyer J. H., Nicolay K., Spengel Ch. What will the OECD BEPS indicators indicate? *ZEW Discussion Papers*. 2021. No. 21-005. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3783644>.

21. Мельник В. М., Кошук Т. В. Підвищення податкової прозорості для протидії агресивному податковому плануванню. *Фінанси України*. 2017. № 9. С. 75–86. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2017.09.075>.

22. 3 19 березня діє повідомлення про участь у міжнародній групі компаній. *Дебет-Кредит*. 2021. 19 берез. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/68390>.

References

1. OECD. (2013). *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*. OECD Publishing. DOI: 10.1787/9789264202719-en.

2. OECD. (2015). *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project*. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/9789264241343-en.

3. Riedel, N. (2018). Quantifying International Tax Avoidance: A Review of the Academic Literature. *Review of Economics*, 69 (2), 169–181. DOI: 10.1515/roe-2018-0004.

4. Heckemeyer, J. H., & Overesch, M. (2017). Multinationals' Profit Response to Tax Differentials: Effect Size and Shifting Channels. *Canadian Journal of Economics*, 50 (4), 965–994. DOI: 10.1111/caje.12283.

5. Klein, D., Ludwig, Ch. A., Nicolay, K., & Spengel, Ch. (2021). Quantifying the OECD BEPS indicators: An update to BEPS Action 11. *ZEW Discussion Papers*. 21-013. DOI: 10.2139/ssrn.3792823.

6. Brekhov, S. S., & Korotun, V. I. (Eds.). (2017). *Countering aggressive tax planning: world experience and challenges for Ukraine*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].

7. Lovinska, L. H. (Ed.). (2019). *Reporting of multinational enterprises as a tool to counter aggressive tax planning*. Kyiv: SESE "The Academy of Financial Management" [in Ukrainian].

8. Oliynyk, Ya., & Kucheriava, M. (2021). Assessment of Ukraine's readiness for international automatic exchange of information for tax purposes. *Finance of Ukraine*, 2, 85–97 DOI: 10.33763/finukr2021.02.085 [in Ukrainian].

9. Oleynikova, L., & Dolzhenko, I. (2020). Improvement of tax control in Ukraine on the basis of implementing BEPS plan tools and automatic information exchange. *RFI Scientific Papers*, 3, 79–94. DOI: 10.33763/npndfi2020.03.079 [in Ukrainian].

10. International Monetary Fund. (n. d.). *Balance of Payments and International Investment Position Statistics*. Retrieved from <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52>.

11. United Nations. (n. d.). *UN Comtrade Database*. Retrieved from <https://comtrade.un.org/>.

12. OECD. (n. d.). *Trade in goods and services*. Retrieved from <https://data.oecd.org/trade/trade-in-goods-and-services.htm>.

13. OECD. (2020). *Revenue Statistics 2020*. Paris: OECD Publishing, 2020. DOI: 10.1787/8625f8e5-en.

14. International Monetary Fund. (n. d.). *Government Finance Statistics*. Retrieved from <https://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&slId=1435762628665>.

15. World Development Indicators. (n. d.). Retrieved from <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.

16. Opencorporates.com. (n. d.). *Open Corporates*. Retrieved from <https://opencorporates.com/>.

17. Bureau van Dijk (Bvd). (n. d.). Retrieved from <https://www.bvdinfo.com/>.

18. Universidad de Granada. (n. d.). *Compustat for Academics*. Retrieved from <http://fccee.ugr.es/pages/facultad/vicedecanatos/vicedecanato-de-investigacion-y-posgrado/documentos/bases-de-datos/compustat-for-academics/>.
19. Bureau of Economic Analysis. (n. d.). Retrieved from <https://www.bea.gov/>.
20. Heckemeyer, J. H., Nicolay, K., & Spengel, Ch. (2021). What will the OECD BEPS indicators indicate? *ZEW Discussion Papers*, 21-005. DOI: 10.2139/ssrn.3783644.
21. Melnyk, V., & Koschuk, T. (2017). Improving tax transparency for counteracting aggressive tax planning. *Finanse of Ukraine*, 9, 75–86. DOI: 10.33763/finukr2017.09.075 [in Ukrainian].
22. Debit-Credit. (2021, March 19). *As of March 19, there is a notice of participation in an international group of companies*. Retrieved from <https://news.dtkr.ua/accounting/reposts/68390> [in Ukrainian].